

Aastatel 2010–2018 läbi viidud küsitlused inimeste kokkupuudetest kuritegevusega (ohvriuringud)

Justiitsministeerium on väikesemahulisi inimeste küsitlusi (ohvriuringuid) tellinud alates 2010. aastat. Küsimused on hõlmanud kokkupuuteid kuritegevusega ja muid seonduvaid teemasid.

Küsitlused on hõlmanud kogu Eestit; nende läbiviijaiks on olnud Turu-uuringute AS (2010–2011, 2013–2018) ja AS Emor (2012). Vaatlusperioodiks on olnud küsitlusele eelnenud 12 kuud. Küsitlemine toimus novembris-detsembris vastaja kodus näost näkku intervjuuna (v.a 2012. aastal, mil küsitleti telefoni teel). Valimis on olnud 1000–1102 inimest. Küsitletute vanus jäi aastatel 2010–2011 ja 2013 vahemikku 15–74 aastat; 2012. aastal ning alates 2014. aastast on küsitletud inimesi vanuses vähemalt 15 aastat.

Küsitlustes kasutatud ankeet on kõigil aastatel sisaldanud samu küsimusi erinevate varavastaste ja vägivallega seotud kuritegude ohvriks langemise ning inimeste turvatunde kohta. Lisaks on ühel või mitmel aastal esitatud küsimusi muudel kuritegevusega seotud teemadel (narkomaania, ahistamine, avalik kord, kuritegude tõenäosus, suhtumine karistustesse jm).

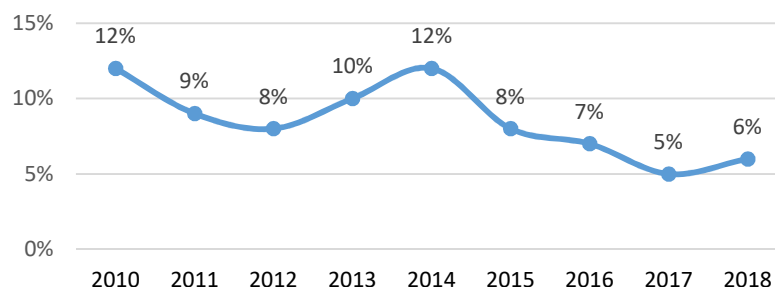
Tuleb arvestada, et vastaja poolt kuriteona kirjeldatud juhtum ei tarvitse olla kuritegu õiguslikus mõttes ning paljudest juhtumitest politseile ei teatata. Seetõttu pole nt kuriteoohvrite osakaal valimist (ja selle alusel leitud kuriteoohvrite eeldatav koguarv rahvastikus) võrreldav ametliku statistikaga registreeritud kuritegudest, kuid võimalik võib olla trendide kõrvutamise.

Ohvriuringud lubavad kirjeldada mõningaid pikemaajalisi trende, kuid üldjuhul ei luba valimi maht omavahel võrrelda üksteisele järgnevat aastaid, kuna muutused on olnud märksa väiksemad statistilise vea piiridest.¹

Järgnevalt antakse ülevaade vastustest küsimustele, mida on esitatud vähemalt neljal aastal; vastuste täpsem jaotus tuuakse lisas. Küsitluste tervikandmestik on kättesaadav justiitsministeeriumi veebilehel.

Ohvrikslangemise üldine tase

Võrreldes aastaid 2017–2018 käesoleva kümnendi algusega (2010–2011) on kuriteoohvrite osakaal langenud, seda tänu varguste arvu vähenemisele. 2018. aastal langes mõne kuriteo ohvriks 6% küsitletuist (2017. aastal 5%, kuid muutus jääb statistilise vea piiridesse).

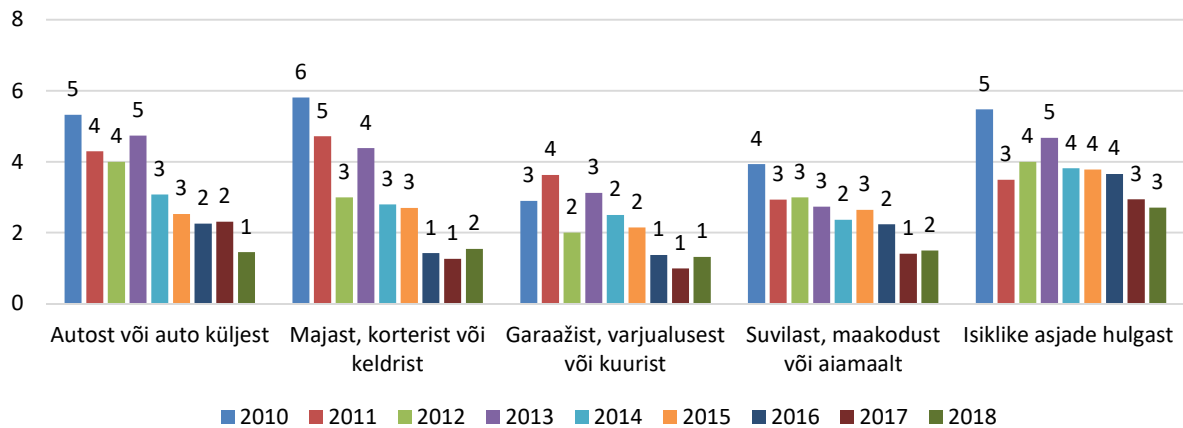

Joonis 1. Kas Te isiklikult olete viimase 12 kuu jooksul langenud mõne kuriteo ohvriks? See tähendab, et Teile on näiteks kallale tungitud või Teilt on midagi varastatud, röövitud või välja petetud?

¹ Statistilise vea piirid näitavad, millisesse vahemikku näitaja 95% tõenäosusega jääb. Juhul kui eri aastate näitajate veapiiride vahemikud osaliselt kattuvad, ei loeta muutust statistiliselt oluliseks. Sellega on sageli tegu näitajate suhteliselt väikse erinevuse puhul; samuti küsimusega hõlmatud vastajate väikse arvu korral.

Varavastased kuriteod

Varavastastest kuritegudest moodustavad valdava osa erinevad vargused. Enamiku vaatluse all olnud varguste liikide puhul on kuriteoohvrite osakaal küsitlenuist viimastel aastatel langenud. Kõik muutused aastatel 2016–2018 on jäänud statistilise vea piiridesse.

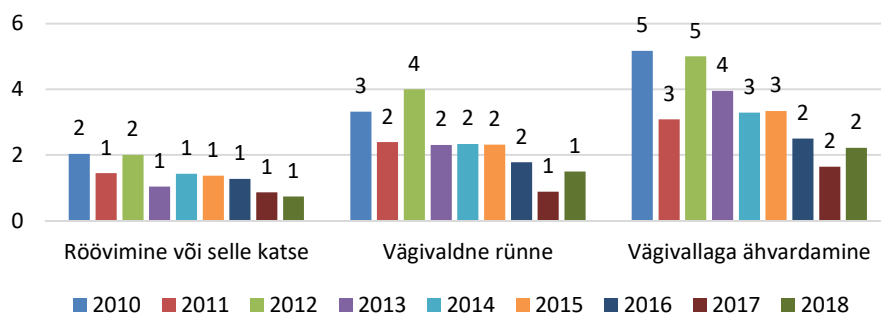
Joonis 2. Varguse ohvriks langenud inimeste osakaal ohvriuringute andmetel (%)

Politseile on ohvriuringute andmetel teatatud umbes pooltest vargustest. See näitaja on läbi aastate püsinud ilma selge trendita samas suurusjärgus.

Pettuse ohvriks langemist selgitati küsimusega „Kas viimase 12 kuu jooksul on juhtunud, et keegi pettis Teid kauba müümisel või teenuse osutamisel seoses selle hulga, kvaliteedi, hinna või kohaletoimetamisega?“ Niisuguste kuritegude puhul pole ilmnenud selgeid trende, ohvrite osakaal küsitlenuist kõikus aastatel 2010–2017 vahemikus 11–16%. 2018. aastal märkis pettuse ohvriks langemist 10% küsitlenuist, kusjuures kolmandikul juhtudel oli tegu kauba või teenuse tellimisega internetist (viimase asjaolu kohta küsiti esmakordselt).

Vägivald

Kõikides ohvriuringutes on esitatud küsimus röövimise, ründe ja ähvardamise ohvriks langemise kohta. Vägivallakuriteo ohvriks langenud inimeste osakaal on võrreldes kümnendi algusega vähenenud, kuid paari viimase aasta jooksul on see näitaja püsinud samal ligikaudu samal tasemel.

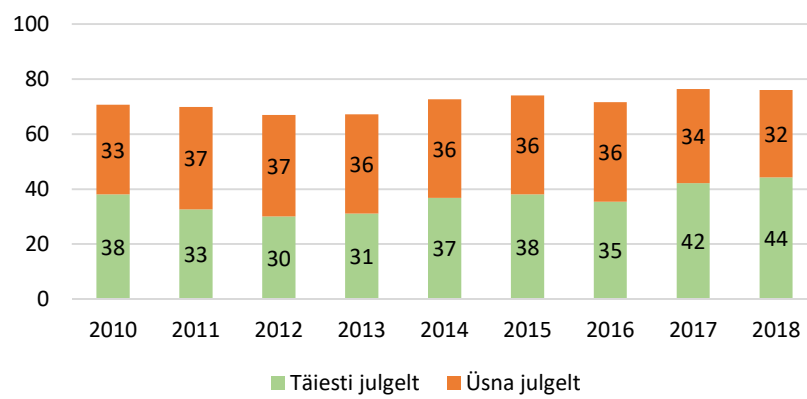
Joonis 3. Vägivallakuriteo ohvriks langenud inimeste osakaal ohvriuringute andmetel (%)

Vaenukuriteod

Alates 2012. aastast on ohvriuringutes esitatud küsimus kuriteo ohvriks langemise kohta rahvuse, rassi, nahavärvi, religiooni, puude või seksuaalse orientatsiooni tõttu (vaenukuriteod). Niisuguse kuriteo ohvriks langemist on märkinud 1–3% vastanuist, ilma selge trendita ning muutused on jäänud statistilise vea piiridesse. 2018. aastal märkis seda 3% (2017. aastal 2%).

Turvatus

Inimeste turvatunnet on selgitatud küsimusega „Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma kodukandis pärast pimedat saabumist?“ Ohvriuringutega hõlmatud perioodi algusega võrreldes on suurenenud end „täiesti julgelt“ tundvate inimeste osakaal. 2018. aastal tundis end oma kodukandis pimedas üksi liikudes turvaliselt 76% vastanuist (vastusevariandid „täiesti julgelt“ ja „üsna julgelt“).

Joonis 4. Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma kodukandis pärast pimedat saabumist? (Need, kes vastasid „täiesti julgelt“ või „üsna julgelt“; %)

Viimastel aastatel on tugevnenud naiste turvatunne: end täiesti julgelt tundvate naiste osakaal kasvas 22%-lt 2016. aastal 32%-le 2018. aastal (muutus on statistiliselt oluline).

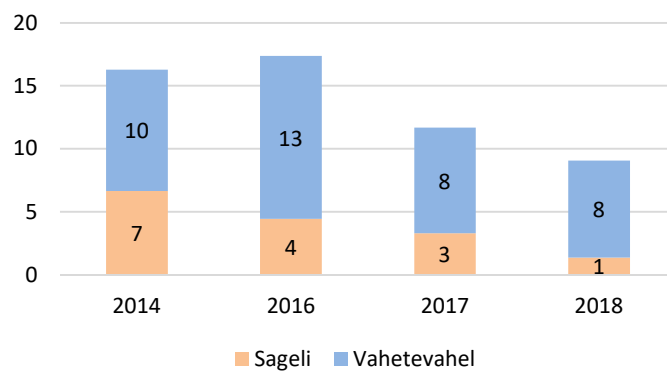
Turvatus on püsivalt olnud nõrgem linnades ja tugevam maal. Turvatunne on väiksem Ida-Virumaal, kus on ka suur linnarahvastiku osakaal.

Narkomaania nähtavus

Inimeste kokkupuuteid narkomaaniaga kajastab ohvriuringutes viimastel aastatel esitatud küsimus „Kui tihti Te olete alates eelmise aasta detsembrist näinud inimesi enda kandis narkootikumidega kauplemas, neid tarbimas või leidnud narkomaanide mahajäetud süslaid?“

Niisuguste ilmingutega oli 2018. aastal oma kodukandis vahetevahel või sageli kokku puutunud 9% küsitlenuist (2017. aastal ligi 12%; vastusevariandi „sageli“ märkimise langus on statistiliselt oluline).² Narkoprobleemid on olnud enam märgatavad Ida-Virumaal ja Tallinnas; neile viitavaid märke oli näinud vastavalt 20% ja 16% küsitlenuist.

² Esitati küsimus: „Kui tihti Te olete alates eelmise aasta detsembrist näinud inimesi enda kandis narkootikumidega kauplemas, neid tarbimas või leidnud narkomaanide mahajäetud süslaid?“ Joonisel on arvud ümardatud, mistõttu 2017. aasta summa erineb tekstis näidatust.

Joonis 5. Nende inimeste osakaal, kes olid oma kodukandis narkomaaniaga kokku puutunud (%)

Vastused vähemalt neljal aastal esitatud küsimuste puhul (% küsimusele vastanutest)

Tabel kajastab peamisi vastusevariante. Sinised on statistilise vea piire arvestades 95% tõenäosusega väiksemad kui roosaga tähistatud näitajad (võrreldud on aastaid, kus küsimuse sõnastus jäi samaks).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Küsitletute arv	1000	1000	1102	1002	1012	1010	1009	1011	1002
1. Kas Te isiklikult olete viimase 12 kuu jooksul langenud mõne kuriteo ohvriks? See tähendab, et Teile on näiteks kallale tungitud või Teilt on midagi varastatud, röövitud või välja petetud?									
<i>Jah</i>	12,1	9,1	8,0	10,5	12,1	8,5	7,3	4,7	5,7
Statistilise vea miinimum	10,0	7,3	6,7	8,6	10,1	6,8	5,7	3,4	4,3
Statistilise vea maksimum	14,1	10,9	9,9	12,4	14,1	10,2	8,9	6,1	7,1
2. Kas viimase 12 kuu jooksul on midagi varastatud Teie...? autost või auto küljest									
<i>Jah</i>	5,3	4,3	4,0	4,7	3,1	2,5	2,3	2,3	1,4
majast, korterist või keldrist									
<i>Jah</i>	5,8	4,7	3,0	4,4	2,8	2,7	1,4	1,3	1,5
garaažist, varjualusest või kuurist									
<i>Jah</i>	2,9	3,6	2,0	3,1	2,5	2,1	1,4	1,0	1,3
suvilast, maakodust või aiamaalt									
<i>Jah</i>	3,9	2,9	3,0	2,7	2,4	2,6	2,2	1,4	1,5
isiklike asjade hulgast (taskuvargused, käekoti, rahakoti, rõivaste, ehete, spordivahendite vms vargused)									
<i>Jah</i>	5,5	3,5	4,0	4,7	3,8	3,8	3,7	2,9	2,7
3. Kas politsei sai viimasest varguse juhtumist teada? Kas ...?									
<i>teatasite politseile või palusite kellelgi teisel seda teha</i>			40		37	46	46	44	34
<i>politsei sai juhtunust muul moel teada</i>			2		6	4	0	7	10
<i>politsei ei saanud teada</i>			58		55	48	54	49	56
4. Kas viimase 12 kuu jooksul on juhtunud, et keegi pettis Teid kauba müümisel või teenuse osutamisel seoses selle hulga, kvaliteedi, hinna või kohaletoimetamisega?									
<i>Jah</i>	16,2	12,1	14,0	12,8	11,1	15,5	10,7	11,6	10,2
4b. Kas viimase 12 kuu jooksul on juhtunud, et keegi... A varastas või püüdis Teilt midagi varastada füüsilist vägivalda kasutades									
<i>Jah</i>	2,0	1,5	2,0	1,0	1,4	1,4	1,3	0,9	0,7
B võttis Teie teadmata raha Teie pangakontolt									
<i>Jah</i>		0,7	0,0	1,0	0,4	1,0	1,1	0,6	0,5
C kasutas Teie teadmata Teie isikuandmeid, sealhulgas internetis									
<i>Jah</i>		1,1	1,0	1,8	1,1	2,6	1,5	1,0	0,9
5. Kas viimase 12 kuu jooksul on näiteks kodus, meelelahutuskohas, tänaval või tööl juhtunud, et keegi on Teid...? rünnanud [nii, et olete saanud haiget] (2010–2012 puudus nurksulgudes olev fraas küsimusest)									
<i>Jah</i>	3,3	2,4	4,0	2,3	2,3	2,3	1,8	0,9	1,5
vägivallaga ähvardanud [nii, et olete kartnud] (2010–2012 oli nurksulgudes olev fraas sissejuhatavas küsimuses)									
<i>Jah</i>	5,2	3,1	5,0	3,9	3,3	3,3	2,5	1,6	2,2
6. Kas politsei sai viimasest juhtumist teada? Kas ...?									
<i>teatasite politseile või palusite kellelgi teisel seda teha</i>			29		38	33	31	23	18
<i>politsei sai juhtunust muul moel teada</i>			8		2	5	10	4	4
<i>politsei ei saanud teada</i>			63		59	59	60	73	75
7. Kas viimase 12 kuu jooksul olete Teie või on keegi Teie lähematest pereliikmetest langenud kuriteo ohvriks oma rahvuse, rassi, nahavärvi, religiooni, puude või seksuaalse orientatsiooni tõttu?									
<i>Jah, ühe korra</i>			2,0		1,1	1,6	0,9	1,3	2,0
<i>Jah, korduvalt</i>						1,0	1,0	0,5	0,6
<i>JAH kokku</i>			2,0	0,0	1,1	2,6	1,9	1,7	2,7

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
8. Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma kodukandis pärast pimedat saabumist?									
<i>Täiesti julgelt</i>	38	33	30	31	37	38	35	42	44
<i>Üsna julgelt</i>	33	37	37	36	36	36	36	34	32
<i>Julgelt KOKKU</i>	71	70	67	67	73	74	72	76	76
<i>Veidi ebakindlalt</i>	22	21	23	20	15	14	13	12	13
<i>Täiesti ebakindlalt</i>	5	6	7	4	3	3	2	2	1
<i>Ma ei käi peale pimedat väljas põhiliselt hirmu pärast kuriteo ohvriks langemise ees</i>				3	3	3	4	3	2
<i>Ma ei käi pimedal ajal väljas muudel põhjustel</i>				5	7	6	8	6	7
<i>Ei oska öelda</i>	3	3	3	1	0	0	1	0	0
9. Kui tihti Te olete alates eelmise aasta detsembrist näinud inimesi enda kandis narkootikumidega kauplemas, neid tarbimas või leidnud narkomaanide mahajäetud süstlaid?									
<i>Sageli</i>					6,7		4,4	3,3	1,4
<i>Vahetevahel</i>					9,6		12,9	8,4	7,7
<i>Harva</i>					14,3		14,8	17,1	13,6
<i>Mitte kunagi</i>					66,7		65,7	68,5	74,0
<i>Ei oska öelda</i>					2,8		2,1	2,7	3,4